

Lietuvos Respublikos pranešimas apie Interlakeno veiksmų plano įgyvendinimą

I. Ar buvo sukurta speciali struktūra Interlakeno deklaracijos įgyvendinimui prižiūrėti?

Interlakeno deklaracijos įgyvendinimo procesą koordinavo ir pranešimą apie Interlakeno deklaracijos įgyvendinimą parengė Teisingumo ministerija, bendradarbiaudama su Vyriausybės atstove EŽTT. Pranešimo projektas derintas Vyriausybės teisės aktų projektams derinti taikoma tvarka. Pranešimo projektas buvo apsvarstytas ir jam pritarta Vyriausybės pasitarime. Pranešimo projektas buvo paskelbtas Seimo (parlamento) teisės aktų projektų informacinėje sistemoje ir Teisingumo ministerijos tinklalapyje, suteikiant visuomenei galimybę pareikšti pastabas ir pasiūlymus.

II. Ar buvo identifikuoti nacionaliniai su Veiksmų plano įgyvendinimu susiję prioritetai?

Nacionaliniai su Veiksmų plano įgyvendinimu susiję prioritetai buvo identifikuoti Teisingumo ministerijai ir Vyriausybės atstovei EŽTT atlikus EŽTK numatytų teisių apsaugos Lietuvoje praktikos, probleminių EŽTK įgyvendinimo aspektų analizę, atsižvelgiant į EŽTT sprendimus bylose prieš Lietuvą ir Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacijas bei aukšto lygio Interlakeno ir Izmyro konferencijų deklaracijų nuostatas, susijusias su EŽTK įgyvendinimu nacionaliniame lygmenyje. Pozicija dėl nacionalinių prioritetų buvo derinta rengiant šį pranešimą, t.y. kaip šio pranešimo dalis.

Pagrindinis prioritetas - nacionalinės teisės ir praktikos atitikties EŽTK užtikrinimas. Jį detalizuoja tokios prioritetinės veiklos kryptys:

- 1) vidaus teisinės gynybos priemonių tobulinimas;
- 2) Lietuvos teisės aktų projektų atitikties EŽTK vertinimo mechanizmo tobulinimas;
- 3) EŽTT sprendimų prieš kitas valstybes stebėsenos mechanizmo (siekiant identifikuoti reikiamus Lietuvos teisės ar praktikos pokyčius) tobulinimas;
- 4) EŽTT sprendimų prieš Lietuvą vykdymo mechanizmo tobulinimas;
- 5) kandidatų į EŽTT teisėjus atrankos mechanizmo tobulinimas;
- 6) specializuoti mokymai apie EŽTK.

III. Informacija apie konkrečių rekomendacijų įgyvendinimą:

1. EŽTK žinomumas valdžios institucijoms:

a) įgyvendinimo priemonės

Įsigaliojus EŽTK 14 Protokolui, konsoliduotas EŽTK tekstas lietuvių kalba paskelbtas Teisingumo ministerijos tinklalapyje. Imtasi priemonių tam, kad šis tekstas būtų oficialiai paskelbtas: pašalinti ankstesnių vertimų netikslumai, patvirtintas vertimo autentiškumas, kreiptasi dėl teksto paskelbimo „Valstybės žiniuose“.

Nuspręsta atnaujinti metinių LRV atstovo EŽTT ir Teisingumo ministerijos rengiamų konferencijų EŽTK įgyvendinimo klausimais praktiką.

Apibendrinus iš specialistų mokymus organizuojančių institucijų gautą informaciją apie mokymus žmogaus teisių klausimais, nuspręsta rekomenduoti toliau rengti

mokymus apie EŽTT praktiką, ypač daug dėmesio skiriant specializuotiems, kiek įmanoma labiau mokymų dalyvių profesinius poreikius atitinkantiems mokymams. Kaip aktualiausias temas, kuriomis reikalingi mokymai, minėtinos šios: teisės į gyvybę bei kankinimo draudimo užtikrinimas policijos veikloje, psichikos negalią turinčių asmenų teisių apsauga, žmogaus teisių apsaugos užtikrinimas bausmių vykdymo sistemoje, veiksminga privataus ir šeimos gyvenimo teisinė apsauga, teisingo teismo užtikrinimas.

EŽTT sprendimai ir nutarimai bylose prieš Lietuvą, jų vertimai į lietuvių kalbą bei jų apžvalgos yra skelbiami Teisingumo ministerijos ir Nacionalinės teismų administracijos tinklalapiuose.

Informaciją apie EŽTT sprendimus prieš kitas valstybes sistemina ir viešai skelbia teismai bei atstovė EŽTT (savo tinklalapiuose ar leidiniuose, savo institucijos veiklai aktualiais aspektais). Siekiant didesnio šios informacijos prieinamumo, žinomumo ir patogumo vartotojams (ypač teisėjams), nuspręsta siūlyti Nacionalinei teismų administracijai visą atskirų teismų ir LRV atstovės skelbiamą informaciją apie EŽTT praktiką skelbti Nacionalinės teismų administracijos tinklalapyje. Taip pat pasiūlyta, kad, kiek įmanoma, ši informacija būtų sisteminama, t.y. klasifikuojama pagal temas ir, jei įmanoma, nurodoma jos sąsaja su Lietuvos teisės aktais. Nacionalinė teismų administracija tokiam siūlymui pritarė.

b) laukiamas priemonių poveikis

Tikimasi, kad įgyvendinus šias priemones įvairių institucijų atstovai (ypač žemesniųjų grandžių) geriau suvoks EŽTK aktualumą jų veiklai. Be to, bus išugdyti jų gebėjimai rasti aktualią ir jų veiklai reikšmingą informaciją apie EŽTT praktiką.

c) kliūtys poveikiui pasiekti

Ne visuomet suvokiamas EŽTK (ir žmogaus teisių apsaugą numatančių teisės normų apskritai) aktualumas taikant vidaus teisę. EŽTK formuluotės yra bendro pobūdžio, todėl tikslios informacijos apie taikytinus standartus nesuteikia, o EŽTT praktikos žinomumas yra nepakankamas. Sunkumų didinti jos žinomumą kelia tai, kad EŽTT praktika yra gausi ir nepakankamai nuosekli ir aiški. Kadangi EŽTT praktiką tik neseniai pradėta sisteminti, ieškant konkrečių standartų reikia atlikti analitinį darbą, o tai kelia sunkumų tiek EŽTT sprendimų kalbą (anglų ar prancūzų) silpniau mokantiems atskirų sričių specialistams (sunku rasti ir suprasti reikiamą EŽTT sprendimą), tiek valstybės institucijoms, atsakingoms už EŽTK standartų sklaidą (sunku identifikuoti EŽTT sprendimus ar kitus informacijos apie EŽTT praktiką šaltinius, kurių vertimą į lietuvių kalbą ir sklaidą reikėtų organizuoti).

d) jei priemonių nesiimta, dėl kokių priežasčių

Priemonių imtasi.

2. EŽTT sprendimų (prieš Lietuvą) vykdymas:

a) įgyvendinimo priemonės

Siekiant užtikrinti sklandesnį EŽTT sprendimų vykdymo procesą, parengtas Žalos, atsiradusios dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimo ir atstovavimo valstybei įstatymo pakeitimo projektas. Projektu siekiama nustatyti įstatyminių įpareigojimą valstybės ir savivaldybės institucijoms ar įstaigoms imtis Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimui įvykdyti

būtinų priemonių, kurios būtų nustatomos bendradarbiaujant su sprendimų vykdymą koordinuojančiu Vyriausybės atstovu Europos Žmogaus Teisių Teisme. Šiuo metu EŽTT sprendimų koordinavimo, bendradarbiaujant su Teisingumo ministerija ir kitomis institucijomis, funkcija LRV atstovui EŽTT yra pavesta poįstatyminiu teisės aktu – Vyriausybės nutarimu. Tęsiama ankstesnė EŽTT sprendimų vykdymo praktika: Teisingumo ministerija išmoka priteistas sumas, LRV atstovė EŽTT informuoja atitinkamas institucijas apie EŽTT priimtus sprendimus ir vykdymo priemonių poreikį, renka informaciją apie priemones, kurių buvo imtasi sprendimams vykdyti. EŽTT sprendimus institucijos vykdo pagal savo kompetenciją.

Vykdamas EŽTT sprendimus svarbų vaidmenį vaidina teismai, formuodami EŽTK atitinkančią praktiką ir atskirais atvejais užpildydami įstatymų leidėjų paliktas reglamentavimo spragas. Iš Lietuvos teismų praktikos taip pat matyti, kad įstatymų leidėjui vengiant arba delsiant pakeisti nacionalinį teisinį reguliavimą, dėl kurio ydingumo byloje prieš Lietuvą buvo konstatuotas Konvencijos pažeidimas, šį įstatymų leidėjo neveikimą geba kompensuoti nacionaliniai teismai tiesiogiai taikydami atitinkamus EŽTT sprendimus ir taip užtikrindami EŽTT sprendimų įgyvendinimą. Atitinkamas įstatymų leidėjo neveikimas Lietuvos teismų praktikoje pripažįstamas valstybės neteisėtais veiksmais, dėl kurių žalos patyrusiam asmeniui ši yra atlyginama. Šiuo požiūriu ypač reikšminga Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010 m. lapkričio 29 d. nutartis, priimta byloje dėl žalos, padarytos įstatymų leidėjo neveikimu, atlyginimo, įstatymų leidėjui delsiant priimti CK 2.27 straipsnio 2 dalyje nustatytos pareigos priimti lyties pakeitimo sąlygas ir tvarką nustatantį įstatymą (dėl šios teisės spragos nulemtu pareiškėjo teisinės padėties netikrumo buvo konstatuotas Konvencijos 8 straipsnio pažeidimas EŽTT 2007 m. rugsėjo 11 d. sprendime byloje *L. prieš Lietuvą*), kurioje konstatuotas EŽTK 8 straipsnyje įtvirtintos teisės į privatus ir šeimos gyvenimo gerbimą pažeidimas ir iš valstybės priteistas žalos atlyginimas dėl lyties pakeitimą ir gydymą nustatančio tinkamo teisinio reguliavimo nebuvimo.

EŽTT sprendimai prieš Lietuvą yra svarbus veiksnys, į kurį atsižvelgiama tobulinant teisinį reglamentavimą ir šalinant prielaidas pažeisti žmogaus teises. Pvz., atsižvelgusi į EŽTT praktikoje (*Savenkovas prieš Lietuvą* ir kt.) konstatuotus žmogaus teisių pažeidimus dėl netinkamų kalinimo sąlygų, Vyriausybė 2009 m. rugsėjo 30 d. patvirtino Laisvės atėmimo vietų modernizavimo strategiją ir jos įgyvendinimo priemonių 2009-2017 metų priemonių planą. Vienas iš strategijos tikslų – kad modernizuotose laisvės atėmimo įstaigose laikomiems asmenims būtų sudarytos žmogaus orumo nežeminančios ir kuo artimesnės teigiamiems gyvenimo visuomenėje aspektams sąlygos, kurios atitiktų Lietuvos higienos normas ir kitų nacionalinių bei tarptautinių teisės aktų reikalavimus. Įgyvendinus strategiją ir pastačius 5 naujas įkalinimo įstaigas, o likusias – modernizavus, vienam įkalintajam asmeniui bus užtikrinamas ne mažesnis, kaip 5 kv. m. gyvenamasis plotas. EŽTT praktikoje (*Ramanauskas prieš Lietuvą, Malininas prieš Lietuvą* ir kt.) nustačius žmogaus teisių pažeidimus dėl netinkamo specialiųjų tyrimo metodų taikymo, prielaidos tokiems pažeidimams daryti ateityje buvo šalinamos tiek formuojant teismų praktiką, tiek tobulinant teisės aktus. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, atnaujinęs Ramanausko baudžiamosios bylos nagrinėjimą, 2008 m. gruodžio 16 d. nutartyje suformulavo nusikalstamą veiką imituojančio elgesio modelio teisėtumo kriterijus. Taip pat buvo pakeistos Baudžiamojo proceso kodekso normos (2011 m. birželio 21 d.), reglamentuojančias procesinių prievartos priemonių skyrimą baudžiamajame procese, kad būtų kuo griežčiau užtikrinta operatyvinių veiksmų kontrolė ginant žmogaus teises ir laisves: aiškiau reglamentuojami ikiteisminio tyrimo metu atliekamų specialiųjų priemonių pagrindai; numatyta papildoma sąlyga „jeigu savo tapatybės neatskleidžiančių ikiteisminio tyrimo pareigūnų atliekamais veiksmais gali būti varžoma būsto neliečiamybė, susirašinėjimo ar kitokio susižinojimo ne elektroninių ryšių tinklais slaptumas, tokie veiksmai gali būti atliekami tiriant tik labai sunkius, sunkius ir apysunkius nusikaltimus“; aiškiau reglamentuota surinktos medžiagos apie asmens privatų gyvenimą sunaikinimo tvarka.

Pastebėtina, kad proceso atnaujinimas EŽTT sprendimo pagrindu yra įtvirtintas visuose procesiniuose įstatymuose ir kaip individuali priemonė sėkmingai taikomas jau ilgiau kaip 10 metų.

b) laukiamas priemonių poveikis

Priėmus parengtą Žalos, atsiradusios dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimo ir atstovavimo valstybei įstatymo pakeitimo projektą, būtų sukurtas įstatyminis pagrindas reikalauti, kad institucijos vykdytų EŽTT sprendimus, ir koordinuoti vykdymo procesą. Tai ypač svarbu, siekiant tinkamai ir laiku imtis EŽTT sprendimų vykdymo bendrųjų priemonių, užkertančių kelią kitiems panašioms pažeidimams, nes šiuo metu įstatymų lygmenyje EŽTT sprendimams vykdyti numatytas tik piniginių kompensacijų išmokėjimo mechanizmas.

c) kliūtys poveikiui pasiekti

Nors, kaip minėta, įstatymų leidybos spragas, įgyvendinant EŽTT sprendimus geba kompensuoti Lietuvos teismai, kai EŽTT sprendimams įgyvendinti reikalingi tam tikri įstatymų leidžiamosios valdžios veiksmai, kartais gali trukdyti politinės valios stoka. Skirtingų valdžios grandžių požiūris į tam tikros problemos sprendimo būdą gali skirtis, ir gali kilti objektyvių sunkumų požiūrių (pvz., rengiant ir priimant teisės aktų projektus) derinimo procese. EŽTT sprendimų įgyvendinimą sunkina ir tai, kad pokyčiai valstybės teisės sistemoje daromi siekiant užtikrinti šios sistemos darną, t.y. siekiama atsižvelgti ne tik į konkretų EŽTT sprendimą bei visą EŽTT praktiką, bet ir į kitas valstybėje galiojančias teisės normas, taip pat ir prisiimtas kaip tarptautinius įsipareigojimus.

d) jei priemonių nesiimta, dėl kokių priežasčių

Priemonių imtasi.

3. EŽTT sprendimų prieš kitas valstybes stebėseną:

a) įgyvendinimo priemonės

Į rengiamo Teisėkūros pagrindų įstatymo projektą įtraukta nuostata, reikalaujanti vertinti teisės aktų projektų atitiktį žmogaus teisių reikalavimams. Projekte numatyta, kad išvadas dėl valstybės institucijų ir įstaigų rengiamų teisės aktų projektų atitikties EŽTK ir EŽTT sprendimams teikia Vyriausybės įgaliotos institucijos.

Svarstoma galimybė paskirti instituciją, kuri būtų atsakinga už EŽTT sprendimų stebėseną ir EŽTT praktikos poveikio Lietuvos teisės sistemai vertinimą. Nagrinėjamos tokios funkcijos priskyrimo Teisingumo ministerijai (vykdančiai teisinio reguliavimo stebėseną), LRV atstovo EŽTT (koordinuojančio EŽTT sprendimų prieš Lietuvą įgyvendinimą, turinčio funkciją sisteminti Lietuvai aktualią EŽTT praktiką, skelbiančio informaciją apie kai kurias aktualias EŽTT bylas prieš kitas valstybes), Europos teisės departamento prie Teisingumo ministerijos (turinčio funkciją vertinti teisės projektų atitiktį Europos Sąjungos teisei) ir kuriamai nacionalinei žmogaus teisių institucijai galimybės.

Nagrinėdami konkrečias bylas, EŽTT sprendimų prieš kitas valstybes aktualumą vertina Lietuvos teismai. Pagal jų praktiką EŽTT jurisprudencija laikoma sudėtine EŽTK teisės dalimi, į kurią privalu atsižvelgti teismams, nagrinėjant bylas, susijusias su EŽTK garantuojamų teisių ir laisvių įgyvendinimu. Kaip vienas iš pavyzdžių paminėtina Lietuvos vyriausiojo

administracinio teismo 2010 m. gegužės 7 d. nutartis byloje Nr. AS⁸²²-339/2010, kurioje, sprendžiant teisės į taikių susirinkimų laisvę ribojimo proporcingumo klausimą, buvo tiesiogiai remtasi EŽTT sprendimu byloje Bączkowski ir kiti prieš Lenkiją (2007 m. gegužės 3 d., pareiškimo Nr. 1543/06).

b) laukiamas priemonių poveikis

Priėmus Teisėkūros pagrindų įstatymo projektą būtų užtikrinta, kad rengiant visų teisės aktų projektus būtų įvertinta jų atitiktis EŽTK (įskaitant EŽTT praktiką). Šis įstatymas papildytų dabartiniame Seimo Statute (135 str. 3 d. 10 p.) numatytą reikalavimą įvertinti atitiktį EŽTK rengiant įstatymų projektus taikymo sritį, t.y. būtų reikalaujama vertinti atitiktį EŽTK ir rengiant kitų norminių teisės aktų projektus.

Jei kuriai nors institucijai būtų pavesta atlikti EŽTT sprendimų stebėseną, būtų galima veiksmingiau įvertinti EŽTT sprendimų bylose prieš kitas valstybes aktualumą Lietuvai, identifikuoti Lietuvos teisės sistemos problemas ir imtis priemonių toms problemoms spręsti.

c) kliūtys poveikiui pasiekti

Šiuo metu įstatymų projektų aiškinamuosiuose raštuose atitiktis EŽTK dažnai konstatuojama tik formaliai, t.y. neatlikus pakankamos analizės, t.y. teisės akto reglamentuojamų teisinių santykių sąsaja su EŽTK neretai yra nesuvokiama, konkretūs EŽTT praktikoje suformuluoti standartai neidentifikuojami. Dėl ribotų institucijų finansinių bei žmogiškųjų išteklių teisės aktų projektų net ir priėmus parengtą Teisėkūros pagrindų įstatymo projektą bei identifikavus išvadas dėl teisės aktų projektų teikiančias bei EŽTT sprendimų stebėseną atliekančias institucijas tiek teisės aktų projektų atitiktis EŽTK, tiek EŽTT sprendimų prieš kitas valstybes poveikis Lietuvos teisės sistemai gali būti nagrinėjami nepakankamai išsamiai.

d) jei priemonių nesiimta, dėl kokių priežasčių

Priemonių imtasi.

4. Nacionalinių teisinės gynybos priemonių sistema:

a) įgyvendinimo priemonės

Kadangi fizinis asmuo Lietuvoje neturi galimybės pats kreiptis į Konstitucinį Teismą, toliau svarstoma galimybė įgyvendinti 2007 m. parengtą Individualaus konstitucinio skundo instituto įtvirtinimo koncepciją. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuva turi pakankamai veiksmingą bendrųjų ir administracinių teismų sistemą, asmenys, manantys, kad jų teisės, numatytos EŽTK, buvo pažeistos, iš esmės visais atvejais turi teisę kreiptis į teismą, o teismai prireikus turi galimybę kreiptis į Konstitucinį Teismą. Pastebėtina, kad tais atvejais, kai yra pagrindo manyti, kad įstatymas ar kitas teisės aktas, kuris turėtų būti taikomas konkrečioje byloje, prieštarauja Konstitucijai, teismas sustabdo šios bylos nagrinėjimą ir kreipiasi į Konstitucinį Teismą prašydamas spręsti, ar šis įstatymas ar kitas teisės aktas atitinka Konstituciją savo nuožiūra arba atsižvelgdamas į byloje dalyvaujančių asmenų prašymą. Kartu pastebėtina, kad nors pagal galiojančią teisinę reguliavimą Konstitucinis Teismas netiria Lietuvos įstatymų atitikties EŽTK, tačiau nagrinėdamas įstatymų konstitucingumo klausimus, Konstitucinis Teismas ne kartą yra davęs nuorodas į EŽTK, kaip sudedamosios Lietuvos Respublikos teisės sistemos dalies, nuostatas ir į jas aiškinančią EŽTT jurisprudenciją kuri, pasak Konstitucinio Teismo, kaip teisės aiškinimo šaltinis, yra aktuali ir

Lietuvos teisės aiškinimui bei taikymui. Šiuo metu linkstama manyti, kad individualus konstitucinis skundas būtų ypač svarbus tuo atveju, jei jis būtų vertinamas kaip bendroji vidaus teisinė gynybos priemonė EŽTK teisių pažeidimams ištaisyti. Bendrosios vidaus teisinės gynybos priemonės Lietuvoje įdiegimas pareikalautų esminių teisės sistemos pokyčių, būtų gan sudėtingas procesas ir galėtų būti vertinamas kaip tolimesnės ateities klausimas, todėl šiuo metu daugiau dėmesio skiriama esamos vidaus teisinės gynybos priemonių sistemos tobulinimui.

Kadangi Lietuvoje daugėja atvejų, kai į teismus kreipiasi didelės grupės asmenų, reiškiančių reikalavimus, kurie yra vienas po kito teisės ir fakto požiūriu, o teismai gauna daug iš esmės identiškų bylų, iš kurių kiekvieną privalo išnagrinėti atskirai, imtasi priemonių grupės ieškinio galimybei reglamentuoti. Siekiant užtikrinti, kad asmenų grupės galėtų veiksmingiau ginti savo teises Lietuvos teismuose (prieš pasinaudodamos galimybe asmenų grupėms kreiptis į EŽTT pagal EŽTK 34 straipsnį, arba vietoj to), Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2011 m. patvirtino Grupės ieškinio koncepciją. Įgyvendinant šią koncepciją bus reglamentuotas tiek grupės ieškinyje civiliniame procese, tiek grupės pareiškimas (skundas) administraciniame procese.

Atsižvelgiant į poreikį užtikrinti teisę į bylos nagrinėjimą per protingą laiką ir į tai, kad administracinių teismų darbo krūvis Lietuvoje buvo ženkliai didesnis už bendrosios kompetencijos teismų darbo krūvį, administracinių teisių pažeidimų bylos buvo perduotos nagrinėti iš administracinių teismų bendrosios kompetencijos teismams.

Svarbi veiklos kryptis tobulinant vidaus teisinės gynybos priemonių sistemą – prielaidų EŽTK pažeidimams atsirasti mažinimas ir galimybių tinkamai juos ištaisyti teismuose didinimas, tobulinant tam tikrų teisinių santykių reglamentavimą, tačiau nesukuriant naujo tipo procesinių teisinės gynybos priemonių. Pavyzdžiui, prielaidos per ilgai baudžiamųjų bylų nagrinėjimo trukmei šalinamos Baudžiamojo proceso kodekse nustatant (2010 m. rugsėjo 21 d. priimtas pakeitimas) maksimalius ikiteisminio tyrimo terminus, prielaidos per ilgai civilinio proceso trukmei šalinamos Civilinio proceso kodekse numatant (2011 m. birželio 21 d. priimtas pakeitimas, kai kurios nuostatos įsigalios nuo 2013 m.) galimybę kreiptis į apeliacinės instancijos teismą su prašymu nustatyti terminą procesiniams veiksams atlikti, kai pirmosios instancijos teismas laiku neatlieka procesinių veiksmų; numatant, kad procesinių dokumentų netikslumai, kurie nesudaro esminių kliūčių tolesnei proceso eigai, nėra kliūtis atlikti procesinius veiksmus; trumpinant terminus apeliaciniam ir kasaciniam skundui paduoti; išplečiant rašytinio teismo proceso taikymo galimybę; numatant galimybę naudotis moderniosiomis technologijomis (leidžiama, o kai kurias atvejais įpareigojama įteikti procesinius dokumentus elektroninių ryšių priemonėmis, pripažįstama vienoda elektroninių duomenų ir kitų įrodymų įrodomoji galia, numatoma telekonferencijų naudojimo galimybė), kurios kompleksiskai prisideda prie civilinio proceso operatyvumo principo įgyvendinimo. Dėl kompensacinio pobūdžio priemonių paminėtina, kad Lietuvos teismų praktika bylose dėl žalos, patirtos dėl pernelyg ilgo bylos nagrinėjimo, atlyginimo pradėjo formuotis dar 2007 m. pradžioje (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos 2007 m. vasario 6 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-7-7/2007), o nuo 2010 m. ji laikytina galutinai susiformavusia šiuo klausimu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. birželio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-284/2010). Šiuo aspektu taip pat paminėtinas Civilinio proceso kodekso pakeitimo projektas (Vyriausybė jam pritarė 2011 m. balandžio 13 d.), kuriame siūloma tiesiogiai įtvirtinti asmens teisę į nuostolių dėl pernelyg ilgos ikiteisminio tyrimo ar bylos teismo nagrinėjimo trukmės atlyginimą, aiškiai nustatant, kad žala, atsiradusi dėl pernelyg ilgos ikiteisminio tyrimo ar bylos teismo proceso trukmės, būtų atlyginama nepriklausomai nuo ikiteisminio tyrimo, prokuratūros pareigūnų ar teismo kaltės buvimo. Atsižvelgiant į EŽTT suformuotą praktiką, projekte siūloma, kad sprendžiant dėl žalos atlyginimo būtų atsižvelgiama į ikiteisminio tyrimo ar bylos teismo proceso poveikį žalos atlyginimo reikalaujančiam asmeniui, jų sudėtingumą, ikiteisminio tyrimo pareigūnų, prokuratūros ar teismo pareigūnų ar teisėjų ir žalos atlyginimo reikalaujančio asmens procesinius veiksmus ar neveikimą, taip pat į kitas reikšmingas aplinkybes.

Kaip vidaus teisinės gynybos priemonių sistemos tobulinimą galima vertinti ir galimybių EŽTT veiksmingai nagrinėti bylas prieš Lietuvą užtikrinimą, t.y. teisinio pagrindo taikyti EŽTT nustatomas laikinąsias apsaugos priemones kūrimą. Siekiant užtikrinti, kad prireikus būtų įmanoma įvykdyti EŽTT laikinąsias apsaugos priemones užsieniečių išsiuntimo bylose, Užsieniečių teisinės padėties įstatymo projekte numatyta pareiga vykdyti EŽTT nurodymą taikyti laikinąją apsaugos priemonę ir užsieniečio neišsiųsti (projektui 2011 m. birželio 20 d. pritarė Vyriausybė).

b) laukiamas priemonių poveikis

Tikimasi, kad reglamentavus grupės ieškinį pagerės teisės į teisminę gynybą įgyvendinimas. Vienas teismo procesas iš esmės tokiose pačiose bylose leis išvengti situacijų, kai skirtingi teismai tapačiose bylose gali priimti skirtingus sprendimus. Be to, tokiu būdu racionaliau naudojant teismų išteklius bus galima greičiau, t.y. nepažeidžiant EŽTK 6 straipsnyje numatyto protingo laiko reikalavimo, išnagrinėti kitas bylas.

Administracinių teisės pažeidimų bylų perdavimas nagrinėti iš administracinių teismų bendrosios kompetencijos teismams leis užtikrinti, kad šios kategorijos bylos, iš kurių dalis pagal EŽTT praktiką EŽTK 6 straipsnio bylose būtų laikomos baudžiamųjų kaltinimų išsprendimu, kuriam turi būti taikomos EŽTK 6 straipsnio garantijos, bus išnagrinėtos greičiau, t.y. nepažeidžiant EŽTK numatyto protingo laiko reikalavimo.

Tikimasi, kad procesinių įstatymų pakeitimai, susiję su bylų nagrinėjimo trukmės trumpinimu, viena vertus, daugeliu atveju pašalins prielaidas skundams atsirasti (sutrumpins bylų nagrinėjimą) ir, kita vertus, sudarys galimybę Lietuvos teismuose tinkamai ištaisyti šios teisės pažeidimus, t.y. konstatuoti teisės pažeidimą ir atlyginti padarytą žalą.

Įgyvendinus šias priemones būtų užtikrintas didesnės dalies skundų tinkamas išsprendimas valstybės viduje, t.y. nesikreipiant į EŽTT.

Sukūrus įstatyminių pagrindą vykdyti EŽTT nurodymus taikyti laikinąsias apsaugos priemones išsiuntimo bylose būtų užtikrinta, kad EŽTT bylų nagrinėjimo metu tokių asmenų teisės nebūtų pažeistos tokiu būdu, kad išsiunčiami asmenys patirtų neleidžiamą elgesį ar patektų į netinkamas sąlygas, o ištaisyti pažeidimus būtų itin sunku ar praktiškai nebeįmanoma.

c) kliūtys poveikiui pasiekti

Praktiškai sunku įvertinti, kokios būtent vidaus teisinės gynybos priemonės būtų veiksmingos Lietuvos teisės sistemoje ir atitiktų EŽTT praktikoje pateiktą EŽTK 13 straipsnio, reikalaujančio tokias priemones turėti, aiškinimą. Pagrindiniai iššūkiai yra, viena vertus, užtikrinti vidaus teisinės gynybos priemonių sistemos darną ir, kita vertus, užtikrinti, kad šios priemonės būtų tinkamai taikomos t.y. tinkamai įvertinti specifinius nacionalinės teisės sistemos ir teisę taikančių asmenų poreikius bei galimybes.

d) jei priemonių nesiimta, dėl kokių priežasčių

Priemonių imtasi.

5. Teisėjų ir teisininkų delegavimas į EŽTT:

a) įgyvendinimo priemonės

Pakartotinai apsvaistyta teisėjų ir teisininkų delegavimo į EŽTT kanceliariją galimybė. Teisininkų delegavimo galimybę palankiai vertina Teisingumo ministerija, Užsienio

reikalų ministerija, LRV atstovė EŽTT ir Nacionalinė teismų administracija. Esamas teisinis reguliavimas (Asmenų delegavimo į tarptautines ir Europos Sąjungos institucijas ar užsienio valstybių institucijas įstatymas) sukuria tam teisinį pagrindą. Ieškoma finansinių galimybių tokią delegavimą faktiškai atlikti.

b) laukiamas priemonių poveikis

Teisinių delegavimas į EŽTT kanceliariją, viena vertus, padėtų EŽTT spręsti susikaupusių bylų problemą, taip pat siekti, kad bylos būtų nagrinėjamos per protingą laiką ir, kita vertus, grįžę iš EŽTT šie teisininkai padėtų užtikrinti didesnę EŽTK žinomumą Lietuvos teisinėje sistemoje.

c) kliūtys poveikiui pasiekti

Asmenų delegavimo į tarptautines ir Europos Sąjungos institucijas ar užsienio valstybių institucijas įstatymas netaikomas asmenims, kurių delegavimas negali įvykti pagal jų veiklą reglamentuojančius teisės aktus. Esamas teisinis reguliavimas nesudaro galimybių deleguoti teisėjų. Be to, delegavimo galimybės priklauso nuo finansinių išteklių ir dėl šios priežasties yra ribotos.

d) jei priemonių nesiimta, dėl kokių priežasčių

Priemonių imtasi.

6. Ministrų Komiteto rekomendacijų įgyvendinimas, jo peržiūra:

a) įgyvendinimo priemonės

LRV atstovė EŽTT atlieka atitikties Ministrų Komiteto rekomendacijoms analizę (atsižvelgdama į ET Žmogaus teisių priežiūros komiteto (CDDH) veiklą šioje srityje ir prie jos prisidėdama), teikia siūlymus valstybės institucijoms dėl jų įgyvendinimo; atsižvelgiant į *inter alia* šią analizę, buvo nustatyti nacionaliniai Interlakeno deklaracijos įgyvendinimo prioritetai.

Taip pat žr. pirmiau tekste:

1) Dėl Ministrų Komiteto Rekomendacijos Nr. REC (2000)2 Valstybės Narėms „Dėl pakartotinio ar atnaujinto tam tikrų bylų nagrinėjimo nacionaliniu lygmeniu po Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimų priėmimo“ – III. 2.

2) Dėl Ministrų Komiteto Rekomendacijos Nr. REC (2002)13 Valstybės Narėms „Dėl Europos žmogaus teisių konvencijos teksto ir Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikos skelbimo ir platinimo valstybėse narėse“ – III. 1. Ir III. 7.

3) Dėl Ministrų Komiteto Rekomendacijos Nr. REC (2004)5 Valstybės Narėms „Dėl įstatymų projektų, galiojančių įstatymų ir administracinės praktikos atitikties Europos žmogaus teisių konvencijos standartams patikrinimo“ – III. 3.

4) Dėl Ministrų Komiteto Rekomendacijos Nr. REC (2004)6 Valstybės Narėms „Dėl vidaus teisių gynybos priemonių tobulinimo“ – III. 4.

5) Dėl Ministrų Komiteto Rekomendacijos Nr. REC (2008)2 Valstybės Narėms „Dėl veiksmingų vidaus institucijų gebėjimų neatidėliotinai vykdyti Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimus“ – III. 2.

6) Dėl Ministrų Komiteto Rekomendacijos Nr. REC (2004)4 Valstybės Narėms „Dėl Europos žmogaus teisių konvencijos įtraukimo į universitetinių studijų ir profesinio mokymo programas“ – III. 1. Taip pat pastebėtina, kad aukštosiose mokyklose EŽTK ir EŽTT

praktika dėstoma kaip atskiras dalykas arba integruota į kitą su žmogaus teisių apsauga susijusį mokymo dalyką.

b) laukiamas priemonių poveikis

Tikimasi, kad įtraukus į valstybės žmogaus teisių politiką, ypač Interlakeno procese, reikalavimą įgyvendinti Ministrų Komiteto rekomendacijas bus užtikrintas sisteminis požiūris į EŽTK įgyvendinimo Lietuvoje užtikrinimo klausimą, susiejant Europos Tarybos ir valstybių ekspertų, institucijų ir politikų, priėmusių Interlakeno deklaraciją, požiūrius, atsižvelgiant į valstybių gerosios praktikos apibendrinimus.

c) kliūtys poveikiui pasiekti

Ministrų Komiteto rekomendacijoms tinkamai įgyvendinti reikalingos kryptingos, sistemingos, ilgalaikės, koordinuotos pastangos. Apie kliūtims konkrečioms rekomendacijoms įgyvendinti rašoma atitinkamose teminėse šio pranešimo dalyse.

d) jei priemonių nesiimta, dėl kokių priežasčių

Priemonių imtasi.

7. EŽTK (ypač procedūrų ir priimtumo kriterijų) žinomumas potencialiems EŽTT pareiškėjams:

a) įgyvendinimo priemonės

Įsigaliojus EŽTK 14 Protokolui, konsoliduotas EŽTK tekstas lietuvių kalba paskelbtas Teisingumo ministerijos tinklalapyje. Imtasi priemonių tam, kad šis tekstas būtų oficialiai paskelbtas: pašalinti ankstesnių vertimų netikslumai, patvirtintas vertimo autentiškumas, kreiptasi dėl teksto paskelbimo „Valstybės žiniuose“. Be to, siekiant kuo platesnės ir išsamesnės informacijos apie procesą EŽTT ir peticijų priimtumo kriterijus sklaidos, buvo išverstas EŽTT kanceliarijos parengtas Praktinis priimtumo kriterijų vadovas (jo tekstą planuojama paskelbti Teisingumo ministerijos tinklalapyje iki 2011 m. pabaigos). Taip pat daug vertingos informacijos skelbiama Teisingumo ministerijos tinklalapyje, specialioje atstovavimui EŽTT skirtoje skiltyje, pvz. informacija apie EŽTT, kreipimosi į EŽTT tvarką (peticijos formuliaras, jo pildymo atmintinė), EŽTT kontaktinė informacija, bylų prieš Lietuvą statistika ir apžvalgos, informacija apie EŽTT sprendimų vykdymą, reikšmingi Europos Tarybos dokumentai, informaciją apie Vyriausybės atstovą ir atstovavimą ir kt.

b) laukiamas priemonių poveikis

Oficialiai paskelbus konsoliduotą EŽTK tekstą bus užtikrinta, kad visiems besidomintiems bus prieinama aktuali šio dokumento redakcija. Paskelbus Praktinio priimtumo kriterijų vadovo vertimą Ministerijos tinklalapyje potencialiems pareiškėjams ir (ar) jų atstovams bus prieinama dar išsamesnė aktuali informacija lietuvių kalba. Be to, manytina, kad kuo plačiau bus paskleista informacija apie peticijų priimtumo kriterijus, tuo mažiau bus nepagrįstų ir nepriimtinių peticijų.

c) kliūtys poveikiui pasiekti

Praktinis priimtinumų kriterijų vadovas potencialiems pareiškėjams gali būti ne toks aktualus dėl jame vartojamos sudėtingos teisinės kalbos. Kita vertus, išlieka tikimybė, kad išsamios informacijos apie priimtinumų kriterijus sklaida dar daugiau asmenų paskatins kreiptis į EŽTT.

d) jei priemonių nesiimta, dėl kokių priežasčių

Priemonių imtasi.

8. Taikių susitarimų ir vienašalių deklaracijų skatinimas (mechanizmo tobulinimas):

a) įgyvendinimo priemonės

Išnagrinėjus esamą teisinį reglamentavimą įvertinta, kad jis yra pakankamas ir neturi būti keičiamas. Suformuota tarpinstitucinių pasitarimų dėl taikių susitarimų ir vienašalių deklaracijų tikslingumo ir turinio praktika, padedanti pasiekti suderintą valstybės poziciją, esant galimybei, EŽTT bylą užbaigti šioje proceso stadijoje. Nors Lietuvos praktika šioje srityje kol kas negausi, konstatuotinas palankus Vyriausybės požiūris į taikių susitarimų ir vienašalių deklaracijų naudojimą.

b) laukiamas priemonių poveikis

Tikimasi, kad dėl suformuotos praktikos vienašalių deklaracijų ir taikių susitarimų priėmimas taps įprasta procedūra ir, esant visoms prielaidoms, bus dažniau naudojama šia galimybe siekti bylos EŽTT nagrinėjimo užbaigimo.

c) kliūtys poveikiui pasiekti

Išlieka finansinių kliūčių tikimybė.

d) jei priemonių nesiimta, dėl kokių priežasčių

Priemonių imtasi.

9. Bendradarbiavimas su Ministrų Komitetu pilotinių sprendimų (prieš Lietuvą) atveju:

d) jei priemonių nesiimta, dėl kokių priežasčių

EŽTT nėra priėmus pilotinių sprendimų Lietuvos atžvilgiu.

10. Kandidatų į EŽTT teisėjus atrankos mechanizmo tobulinimas:

a) įgyvendinimo priemonės

Iki šiol kandidatų atranka nebuvo reglamentuota ir buvo vykdoma remiantis nusistovėjusia institucijų praktika. 2009 m. kandidatų į EŽTT teisėjus atranką vykdė Ministro

Pirmininko sudaryta ir teisingumo ministro vadovaujama tarpinstitucinė komisija. Apie vykdomą kandidatų EŽTT teisėjo pareigoms užimti atranką komisija skelbė spaudoje ir Teisingumo ministerijos tinklalapyje. Komisija, gavusi ir apsvarsčiusi kandidatų pateiktus dokumentus, formalius reikalavimus atitinkančių kandidatų sąrašą pateikė Ministrui Pirmininkui, rekomenduodama tris kandidatūras. Ministras Pirmininkas, įvertinęs komisijos rekomendacijas, kandidatų sąrašą teikė Respublikos Prezidentui, rekomenduodamas iš jų tris pateikti Europos Tarybos Parlamentinei Asamblėjai. Respublikos Prezidentas, įvertinęs Ministro Pirmininko siūlomus kandidatus, dekretu teikė tris Lietuvos Respublikos kandidatus iš pateikto sąrašo į EŽTT teisėjo nuo Lietuvos Respublikos pareigas. Atsižvelgus į tai, parengtas Vyriausybės įstatymo pakeitimo projektas (Vyriausybė jam pritarė 2011 m. vasario 9 d.), kuriame nustatyta, kad Vyriausybė siūlo kandidatus į EŽTT teisėjus, pritarus Respublikos Prezidentui ir konsultuodamasi su Seimu (parlamentu). Taip pat numatyta, kad kandidatų atranką Vyriausybės nustatyta tvarka organizuoja ir atrinktas kandidatūras Vyriausybei teikia teisingumo ministras. Apie kandidatų atranką turi būti skelbiama viešai. Be to, numatyta, kad Vyriausybė nustato tvarką, pagal kurią atrenkamos kandidatūros į EŽTT *ad hoc* teisėjų sąrašą.

b) laukiamas priemonių poveikis

Priėmus Vyriausybės įstatymo pakeitimo projektą, atitinkamai patikslinus Seimo (parlamento) statutą ir Vyriausybei patvirtinus kandidatų į EŽTT teisėjus atrankos tvarką, būtų užtikrintas kandidatų į EŽTT teisėjus atrankos skaidrumas ir reikiama valstybės atrinktų bei siūlomų kandidatų į EŽTT teisėjus kvalifikacija.

c) kliūtys poveikiui pasiekti

EŽTT teisėjų atrankos klausimas siejamas su kitų Europos ir tarptautinių teismų teisėjų atrankos klausimais, bandoma kurti vieningą sistemą. Dėl įvairių tarptautinių teisminių institucijų specifikos toks požiūris kelia tam tikrų teisėkūros sunkumų.

d) jei priemonių nesiimta, dėl kokių priežasčių

Priemonių imtasi.

IV. Konsultacijos su pilietine visuomene.

Teisingumo ministerijos tinklalapyje buvo paskelbti Interlakeno ir Izmyro deklaracijų tekstų vertimai į lietuvių kalbą.

Pranešimo apie Interlakeno deklaracijoje išdėstyto veikslių plano įgyvendinimą projektas buvo paskelbtas Seimo (parlamento) teisės aktų projektų informacinėje sistemoje ir Teisingumo ministerijos tinklalapyje, suteikiant visuomenei galimybę pareikšti pastabas ir pasiūlymus.

V. Ar valstybė pageidauja Europos Tarybos techninės ar finansinės paramos?

Esant galimybei valstybė pageidautų techninės paramos užtikrinant geresnę EŽTT praktikos sisteminimą, informacijos apie ją prieinamumą ir sklaidą.